

שיעור קעה

פרשת ויגש

מדיני אמירה לנכרי שבות, והדין במקום מצוה.

מדאורייתא בשבת - אפילו במקום מצוה, אסור, דהוי שבות אחת.

ונחלקון הפוסקים, אם אומר לגוי לומר לגוי אחר לעשות מלאכה האסורה מן התורה במקום מצוה, האם אמירה דאמירה הוי שבות דשבות, ובמקום מצוה שרי, או הוי שבות אחת ואסור?

החיות יאיר (סימן נג) אומר דהוי שבות דשבות, אך עבודת הגרשוני חולק וסובר שכל אמירה הוי שבות אחת ואסור. ור' שלמה קלוגר בספרו 'האלף לך שלמה' (בספר יש אלף תשובות) וגם המשנה ברורה (ס"ק כד) הביא משמו שכתב בספר החיים, וכן בספר ובחרת בחיים - שהוי שבות דשבות ומותר.

ואמנם רק במקום צורך גדול יש לסמוך על סברא זו, כגון זיכוי הרבים וכיוצא, אך בעלמא יש להחמיר בזה.

הגאון רבי יצחק טייב מחדש בספרו ערך השולחן, שכל זה שמותר שבות דשבות במקום מצוה, הוא דוקא כשאין בדבר הנאת הגוף, שמצוות לאו ליהנות נתנו, אך אם אומר לגוי לעשות דבר לצורך מצוה שיש בה הנאת הגוף, אסור אך יש להעיר בזה, דהנה רבינו אבי העזרי (ראבי"ה) כתב, שמותר לומר לנכרי לנגן בפני חתן וכלה בכלי שיר,

נאמר בתורה (שמות יב, ט): "וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם", זה נאמר על המועדים, "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם", 'לא יעשה' משמע שלא יעשה אפילו ע"י אחרים, ומכאן הביאו במכילתא סמך, שאסור לומר לגוי לעשות מלאכה לצורך היהודי.

כתב הרמב"ם, וכ"פ מרן (שז,ה) דבר שהוא מלאכת שבת, אך רוצה לעשותו לצורך מצוה, כגון להביא שופר ולטלטלו דרך רשות הרבים לבית הכנסת, אסור לומר זאת לגוי, דהוי שבות.

אך במקום שהוא שבות דשבות במקום מצוה, כגון אם היום שבת ומחר ראש השנה, והשופר היה על עץ, ומדרבנן אסור לעלות על אילן ביו"ט או בשבת, גזירה שמא יתלוש פרי, והתולש בשבת הוי קוצר ואסור מן התורה.

ואם אומר לגוי להוריד את השופר בשבת הוי איסור שבות דשבות, דאמירה לגוי שבות, ועליה לאילן הוי שבות, ובמקום מצוה מותר הדבר.

אך האומר לגוי לעשות מלאכה האסורה

דהוי שבות דשבות, דחכמים אסרו לנגן בכלי שיר גזירה שמא יתקן כלי שיר, כגון ¹²³⁴⁵⁶⁷אם המיתר לא יעמוד כתקנו, והוא ימשכהו או ירפהו לצורך תיקון הכלי, הדבר אסור מן התורה, אך הניגון אסור מדרבנן, ואמירה לגוי בזה הוי שבות דשבות, ¹²³⁴⁵⁶⁷ובמקום מצות שמחת חתן וכלה שרי, וא"כ מדבריו מוכח דאף במקום שיש הנאה, וכל הקהל נהנים מהתזמורת, אעפ"כ התירו שבות דשבות, ודלא כדברי הרב ערך השולחן.

ובגמ' (מגילה ו.) איתא, למה נקרא שמה של ^{אוצר החכמה}טבריה כנרת, משום שפירותיה מתוקים ככינורות, ואצלנו הטעם ניכר בפה, ואילו את קול הכינור קשה לנו להבין, שבהנאתו יש חויה רוחנית, ומעטים מבינים בזה, והנאה תלויה ביריעה והבנת השירה, אך חז"ל הביאו משל לטעם הפרי - דדמי ככלי נגינה. כיון שהקול הוא רוחני יותר מן הטעם.

ורשות הרבים נקרא כשיש ברוחב הדרך לא פחות משש עשרה אמה, ופחות מכן נקרא שמו כרמלית, האסור רק מדרבנן, וההולך עם בני משפחתו בדרך, וילדו הקטן התיישב ברצפה, ואין במקום עירוב, האם מותר לאביו להרימו?

אם ירימהו הרי הוא מטלטל ד' אמות ברה"ר, וא"כ מה יעשה? האב יוכל לסמוך על שבות דשבות במקום מצוה, כיון שבנו הוא חי הנושא את עצמו,

ואיסור טלטולו הוא מדרבנן, ובמקום מצוה שרי.

והקשו תוס' בשבת (דף צד. ד"ה שהחי), הרי הנושא דבר קל הוי הוצאה והעברה ברה"ר, ומדוע זה אסור מן התורה, ואילו הנושא אדם חי אינו אסור אלא מדרבנן?

ותירצו בתוס', דאיסור המלאכות אנו לומדים ממלאכות המשכן, ובמשכן היתה מלאכת הוצאה והעברה ד' אמות, וכיון שנסמכה פרשת המשכן לפרשת שבת, למדו מכך, שאין המלאכות אסורות בשבת - אלא המלאכות שהיו במשכן. והנה במשכן לא נשאו בעלי חיים, ולכן הנושא דבר חי - פטור, כי דבר חי קל הוא יותר מהנושא דבר מת, או דומם וצומח, וכיון שלא מצינו הרמת אדם במשכן אין הדבר אסור אלא מדרבנן.

והקשו, והלא מצינו שהוצרכו לשמיר, שהיא תולעת ובה חותכים את אבני המזבח, שנאמר בהם "לא תניף עליהם ברזל", והיו מעבירים תולעת השמיר על האבנים, ומיד היתה האבן נבקעת, ומפורט בגיטין (סט) המעשה כיצד השיג שלמה המלך את השמיר, ובה חתך אבנים שהיו בהם בליטות.

והנה השמיר הזה היה בעל חי, וא"כ הרי נשאו את השמיר? ותירצו התוס', הגמ' אומרת מודה רבי נתן בכפות,

כלומר, בעל חי קשור וכפות אינו חי נושא עצמו, וחייבים עליו.

והשמיר היה קשור ועטוף בצמר גפן, ושמים לו שם אוכל. וע"כ יש בו דין הוצאה, אך לא טלטלו בעלי חיים בלא כפיתה, ואמנם אם היו נוטלים את תולעת השמיר משוחררת, היה זה טלטול גמור.

וא"כ המרים את ילדו שישב בארץ, הרי הוא עושה רק איסור דרבנן, ואם הוא נמצא בכרמלית ולא ברה"ר, כגון שנמצא במקום מעבר הפחות משש עשרה אמה, הדבר מותר, דהוי מקום מצוה.

וא"כ שבות דשבות במקום מצוה מותר לא רק בגוי, אלא אפילו כשנעשה ע"י ישראל, שמטלטל בנו במקום שאין עירוב, ובמקום כרמלית כגון שאין שש עשרה אמה רוחב באותה דרך, הדבר מותר, משום דשבות דשבות במקום מצוה, שרי.

בפרי מגדים (סימן שז) רוצה לחדש, דכל דין שבות דשבות דשרי במקום מצוה, הוא רק בגוי, אך בישראל אסור הדבר, ואמנם בחידושו בסיומן שח, ושוב בסיומן שכה חזר בו, וכתב דשבות דשבות במקום מצוה מותר אפילו ע"י ישראל, וכן הלכה, כי זו משנתו האחרונה, וכן ההלכה למעשה. [לויית חן עמ' מב, מג].

ואמנם שבות דשבות דשרי, לאו דוקא במקום מצוה, אלא אפילו במקום צורך

גדול ג"כ שרי, וילד קטן עד גיל 9 דינו כחולה שאין בו סכנה, שהוא לא מבין הכל, ולא אוכל כשורה, וע"כ הוי מקום צורך גדול, ע"כ מותר לומר לגוי לעשות לו מלאכה האסורה מה"ת לצורכו, כגון לבשל עבורו, כיון דהוי כחולה שאין בו סכנה. [רמ"א שכח, יז].

ואמנם יש מחלוקת אם זה עד גיל 9 שנים, י"א דדוקא עד גיל 4 שנים דינו כן, שנחשב כחולה שאב"ס ולא יותר, וי"א פחות וי"א יותר ותלוי הדבר בילד, אם הוא בן 8 ולא יאכל עד שיבשלו לו, מותר לומר לגוי לעשות כן במקום שכזה, לבשל לו שיאכל, אך כשהילד אוכל כרגיל, לא יעשה כן לומר לגוי לבשל עבורו.

ובדליקה התירו חכמים לומר כל המכבה אינו מפסיד, אך אסור לומר לגוי בא ותכבה, אע"פ שמפסיד את כל ממונו. ולרמח לגוי מותר, ובתנאי שלא יהא הרמז ברור, שאם יאמר: 'אם תכבה לא תפסיד' אסור, כיון שאמר לו בלשון נוכח, אך בלשון נסתר 'כל המכבה אינו מפסיד' מותר לומר. [שו"ע שלד כה, כו].

פסק מרן, אדם שיש לו סחורה במרפסת, ויורד גשם וסחורתו עלולה להתקלקל, יכול לקרוא לגוי ולומר 'כל המציל סחורה זו אינו מפסיד', וסחורה זו מוקצה בשבת ואסורה בטלטול, אך אין בה איסור הוצאה והכנסה,

כשנמצאת בביתו במרפסת, ומרן פסק להתיר זאת. והביא מרן דעת י"א האוסרים, אך הכלל בידינו: סתם ויש הלכה בסתם. [שו"ע שז, יט].

ואמנם אם יכול יעשה זאת ע"י אמירה לאמירה, דהוי שבות נוספת עדיף טפי, דאם בסתם אמירה התירו במקום הפסד, כשהאיסור מדרבנן, כ"ש שמותר לומר לגוי שיאמר לגוי אחר - דשרי. [וע"ע בכל דיני אמירה לנכרי בילקוט יוסף שבת ב, עמ' רכז-שג / ושיעורי הראש"ל ג, קכה, קלב].

ביום שלישי הוא צום עשרה בטבת, וכתב ר' ירוחם אם היה חל עשרה בטבת בשבת, היינו צריכים לצום אפילו בשבת, והיה דוחה הצום דין עונג שבת, כי בעשרה בטבת נאמר 'בעצם היום הזה', וגם כשחל יוה"כ בשבת מתענים שכתוב שם 'בעצם היום הזה', וכמו שיוה"כ דוחה שבת כן צום עשרה בטבת דוחה שבת.

אך רש"י (מגילה ה.) לא כתב כן, דלרש"י אין תענית עשרה בטבת דוחה עונג שבת. אמנם למעשה לפי לוח השנה לעולם לא יחול כיום תענית עשרה בטבת בשבת. ותענית זו קל להתענות בה יותר משאר תעניות, כיון שהיום קצר בחורף, משא"כ בתעניות י"ז בתמוז וכן תשעה באב שהיום ארוך וחם, התעניות קשות יותר.

וע"כ אין להתחמק באמתלאות שונות מלצום בעשרה בטבת, שכל הפורש מן הציבור - אינו רואה בנחמת הציבור.

יש שני מלאכי השרת המלוים את האדם בדרך לשומרו, ואם פורש האדם מן הציבור, הרי אלו המלאכים שמים ידיהם על ראשו ומקללים אותו, ואומרים, פלוני זה שפירש מן הציבור - אל יראה בנחמת הציבור.

ודין זה דאין לפרוש מן הציבור נאמר אף כשיש לציבור צער, ולאותו היחיד אין צער זה - אעפ"כ עליו להשתתף בצערו של הציבור.

וחז"ל פטרו מחובת התענית את החולים, המעוברים והמיניקות. החכמים הם שציוו ואמרו להתענות - והחכמים עצמם פטרו את אלו החולים מן התענית. המעוברים פטורות כדי שלא יאונה כל רע לוולדן. והמיניקות פטורות כדי שיהא להן חלב להניק את ילדיהן. [וע"ע בכל דיני התעניות לפרטיהן בספר משיעורי הראש"ל א, שיעורים ב, כו, נב / וחלק ב, שיעורים עה, פז / וחלק ג, שיעור קו].

הכריזו הרבנים שנצא ביום ג' [עשרה בטבת תשנ"ט] להתפלל עבור הגשם, ואע"פ שכבר ירדו גשמים טיפין טיפין - אין זה מספיק, כיון שמצב הכינרת לא השתנה, וכמעט שציוו על החקלאים להמנע מלהשקות את מימי הכנרת, ע"כ

מדיני אמירה

מדיני אמירה

גשמים

גשמים

גשמים

בא המפקד וסטר בפניו של הרב, הרב שתק והלך, ובלכתם לקבר שמעון הצדיק התפללו לה' שירחם עליהם ויוריד גשמים, וה' שמע תפילתם, נתכסו השמים בעבים וירדו גשמים רבים.

בשובם עברו הציבור דרך המשטרה, והמפקד בראותו את הנס הגדול, התכופף וכרע על ברכיו, וביקש סליחת הרב, והרב מחל לו, כדרכם של צדיקים יהודים למחול. והיה קידוש ה' גדול, שכולם ידעו שהם התפללו לה' על הגשם, וה' שמע תפלתם. וכל הגויים הודו שהגשם ירד בגלל תפילות היהודים, והרבה התגיירו. ה' ישמע תפילתנו ברצון. וה' יעצור המשחית והמגפה מעלינו, של הערבים הפורעים, על ערבים בתוכה תלינו כינורותינו'.
אמן.

בואו הכל לכותל המערבי בשעה 3:00 יגידו סליחות, וגם יתפללו על

לפני כשלש מאות שנה, רבה של רושלים היה רבי משה גלנטי (גלנטי תורכית זה יפה תואר, שהיה יפה) והיה הראשון לציון הראשון, כי הרב לא זסכים שיקראו את שמו רב כל הרבנים, הסכים שיקראו לו רק הראשון לציון.

ועם היתה שנת בצורת, הגיע חודש אדר ולא ירדו גשמים כלל. הרב, שגר בעיר העתיקה, קרא לתלמידיו, ואמר להם, תבואו עם מזעילים ומטריות, ונלך לקבר שמעון הצדיק (בשיח ג' ארח) מפקד המשטרה שעמד שם, ראה זהלוכה של יהודים עם מעילים ומטריות, ושאל אותם: מדוע אתם לובשים מעילים? והם השיבו כי כן פקד עליהם הרב.

פרשת השבוע

באותה שעה קריאת שמע, ולא יכל להפסיק. וקשה, מדוע הוא קרא קריאת שמע דוקא באותה שעה? הרי יוסף הוא מושל מצרים, ועמו באו שרים וחילים רבים, ויעקב יכל לקרוא ק"ש קודם לכן.

ויואסור יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו גושנה, וידא אליו ויפול על צואריו, ויבך על צואריו עוד" (בראשית מו, כט). יוסף השתחוה לאביו שלא ראהו זמן רב, ומדוע יעקב לא נישק את בנו יוסף, הרי הוא ציפה לדאות זמן רב? ורבותינו אמרו שיעקב קרא